

Posudek oponenta diplomové práce

Název: Francouzský sekularismus a islám

Autor: Eva Svobodová

Vedoucí: Profesor Pavel Barša

Tématem předložené diplomové práce jsou proměny francouzského sekularismu a jeho vztah s přítomností muslimů ve Francii. Jakkoli byly poslední proměny v pojetí laičité namířeny právě proti veřejné viditelnosti islámu, autorka argumentuje proti tomuto kulturnímu čtení laičité. Cílem je naopak ukázat, že laičité má nebo na sebe bere zásadnější politickou funkci společenského tmele a „zastřešujícího principu republiky“ a tím vysvětluje politizaci tématu.

Práce je vedena otázkou týkající se role laičité ve francouzské politice a předpokládá, že souvislost mezi proměnami ve vnímání magrebských migrantů, změnami socioekonomického kontextu a proměnami pojmu laičité. Ze „způsobu vnitřního řízení“ státní administrativy (oddělení náboženství od výkonu veřejné funkce) se z laičité stává pozitivní princip republiky. Téma je velmi aktuální vzhledem k jeho centralitě v poslední dekádě, ale i v nadcházejících volbách ve Francii a zároveň je natolik komplexní, že kritický pohled na jeho hlavní pojem může přinést nebo alespoň artikulovat originální interpretaci, vycházející z kritického pohledu na hlavní kategorie a z často mimo Francii málo dostupné literatury.

První část práce dokládá postupné rámování migrace z Magrebu jako problém náboženský a kulturní, na rozdíl od problému socio-ekonomické integrace, a vznik tzv. muslimského problému a poukazuje na důvody tohoto posunu. Nejenže mediální pohled vyzdvihuje viditelné odlišnosti, ale stigmatizace např. odborářských požadavků jako nábožensky motivovaných je způsobem mocenského vypořádávání se s požadavky dělníků. Téma krátké druhé části, mezinárodní kontext (iránská revoluce) hraje také svou roli ve vnímání islámu, jak autorka ukazuje na slovníku, používaném médií už 80. letech, jakož i francouzská koloniální minulost. Třetí část se popisuje změny francouzské politiky a sociálního rozměru přistěhovalectví od 80. let dodnes, a poukazuje na dopad některých proměn právě na kulturalizaci politických problémů. Nabízí např. vysvětlení tzv. morální paniky, vznikající v 90. letech kolem banlieus na základě srovnání s americkými černošskými městskými ghety právě v začátku 90. let a na postupně rostoucí spojování banlieus s islámem. V dlouhé třetí část pojednává i o proměně pojmu laičité. Krátká čtvrtá část se potom týká současnosti a politiky E. Macrona a jeho prosazování laičité jako základu republikánského patriotismu. Analyzuje navrhovaný zákon o „islámském separatismu“. Pátá část přináší příklady genderového rozměru laičité poukazující na stigmatizaci zejména žen ze strany sekularistických zákonů a praxe.

Autorka se opírá o širokou četbu francouzské literatury, prokazuje znalost francouzských politických reálií a čte politické a socioekonomické proměny posledních 40 let prismatem svého problému, kulturalizace vztahu k islámu a laičité. Přináší komplexní a plastický pohled na problematiku.

Určitá slabost textu spočívá v příliš rychlém vypořádávání se s klíčovým pojmy. Pojem kulturalizace jako přepis ekonomických problémů na kulturních je příliš obecný. V konkrétním případě kulturalizaci jej lze jistě prokázat jednoznačně, např. ve zmíněném případě stávek 80. let: „za vynořením ‚tématu muslimů‘ stála na počátku snaha odklonit protesty od ekonomických

témat a rámovat je jako kulturní konflikt a hrozbu“ (str. 20). Obecně je pojetí kulturalizace jako „přepisování ekonomických problémů na kulturní“ možná příliš jednoduchá, jako by bylo možné kulturnímu rámování např. právě islámu, šátků atd. přiřadit nějaký konkrétní socio-ekonomický problém. Jak ale autorka sama naznačuje, skutečnost je komplikovanější, a bylo by zajímavé se nad jinými rozměry a procesy kulturalizace zamyslet (politických cleavages, republikanismu atd.). Dále, práce postrádá definici laičité. Na straně 30 sotva nabídne velmi jednoduchou verzi, a hned ji už problematizuje, a potom velmi rychle, v jednom delším odstavci předjímá hlavní argument rychlým náčrtem možnosti: připisování laičité zásadní roli jako symbolu soudržnosti republiky, instrumentalizaci laičité. Zasazení laičité do kontextu 3. republiky, a debaty o proměňujícím se pojetí by si zasloužily větší prostor a kritické zhodnocení. Autorka mapuje její proměny, zmiňuje a zasazuje do kontextu a také vysvětluje s laičité spojenou problematizaci (komunitarismus, separatismus), které posuny v pojetí laičité naznačují, ale analýza samotného pojmu a jeho role v různých diskurzech laičité nakonec nepřichází.

Absence soustředěnější analýzy je spojená se stylem práce, který se blíží publicistickému stylu: psaní v přítomném čase, situační ilustrace, rétorické, sugestivní ale nezodpovězené otázky, argumenty zasazení v titulcích kapitol, a někde příliš rychlé zpracování tématu. Např. poznámka na str. 27: „Integrace se více než selháním veřejné politiky stává osobní volbou. Komunitarismus se stává osobní pýchou jednotlivce, který se nechce stát Francouzem“ není vysvětlena, zatímco obsahuje nosnou myšlenku, které by se vyplatilo věnovat: není právě důraz na individuální rozhodnutí a selhání, určitá moralizace, paradoxně důležitým pilířem kulturalizace – odklánějícím od strukturálních socioekonomických či právě kolektivních podmíněností, ke kulturní volbě? Není také určitá reaktivní kulturalizace ze strany identitních muslimů součástí určitého *cercle vicieux* kulturalizace? Jinde, např. v kapitole o proměně FN (29-30) je komplikované téma příliš rychle, až „esejisticky“ zpracováno, zatímco odráží zásadní proměnu, která se netýká jen FN.

Celkově text přináší velmi informované, komplexní a často pronikavé zpracování problematiky, ale jde o zpracování *narativní*, rámcované vývojem a proměnami, tedy časovou posloupností, a ne např. klasifikací přístupů na základě prvotní, teoretické či konceptuální úvahy. Takové rámování by umožnilo práci využít např. pro obecnější úvahu o sekularismu či pro komparaci. Práce by byla ještě zajímavější, pokud by následovala analytická část zabývající se pojmy, rámováním i významy, kam by patřily jak analýza ona nové zákonná norma, tak i genderový aspekt. Obě témata byla zpracována poměrně rychle.

Přes tento nedostatek, spojený pravděpodobně také s omezeným časem (poslední části jsou psány zřejmě rychleji), se jedná o nadprůměrnou diplomovou práci, s jasnou otázkou a komplexním a informovaným (i když *narativním*) zpracováním odpovědí.

Formálně je práce dobrá, dobře (i když poněkud nevyváženě) strukturovaná, dobře napsaná (jen s pár na str. 6, 13, 18), s dobře zpracovanými odkazy a bibliografií.

Doporučuji k obhajobě a k ohodnocení výborně.

V Praze dne 31. 8. 2021

Zora Hesová